

Boží člověk

Jsou lidé, kteří svou neobyčejností zaujmou a zůstávají v paměti. Takový byl otec Adolf Kajpr. „Měl vždycky co říct,“ vzpomíná na jeho promluvy pamětník. Dostal dar slova. Už v dětství „kázal“ ostatním ministrantům. Činorodý člověk fascinovaný Ježíšem Kristem. Radostný, živý, s touhou pomáhat a v duchu evangelia proměňovat svět.

Z velmi prostých poměrů, od raného dětství sirotek. Jiný by si stěžoval na nespravedlnost a hrozil pěstí k nebi. Ne otec Adolf. Šel za pravdou, kterou nacházel v křesťanství. Chtěl ji poznat do hloubky a předávat tak, aby byla srozumitelná i druhým. Jako tolik jiných mohl zůstat malým, věčně nespokojeným člověkem, ale tomuto pokušení nepodleh. Důvěřoval Božímu volání a s jeho pomocí vykročil z malého zděděného světa.

Hledal, studoval, stal se jezuitou, poznával svět. Vnímal i neživotnost některých projevů víry a hned po válce se spolu s jinými vydal cestou, která pak vedla ke Druhému vatikánskému koncilu. Nesmířil se s prvorepublikovým antikatolictvím ani s nacistickou a komunistickou demagogií, rval se i proti přesile státního násilí, kázal a psal. Nepodobal se ostatním, byl neotřelý, Boží. I svou předčasnou smrtí. Mnozí v něm viděli odlesk svatosti. Proto si ho připomínáme. I dnešek potřebuje svaté.

František Hylmar sj

Služebné kněžství a jezuité

Rok kněží, který papež Benedikt XVI. letos vyhlásil, vybízí i jezuitu k zamyšlení na tím, jak jejich řeholní zasvěcení ovlivňuje styl jejich kněžské služby. Takovou reflexí je i studie Michaela J. Buckleyho, jejíž dokončení z minulého čísla přinášíme.

Musíme si uvědomit, že služebné kněžství v Tovaryšstvu Ježíšově není v první řadě kněžstvím kultickým, zaměřeným na obřadné vzdávání úcty. To je důležitý významový odstín. Jezuitské kněžství je samozřejmě také obřadní, protože kterýkoli křesťanský kněz vzdává Bohu chválu, uctívá jej a slouží mu. Ignác byl „vysvěcen ke sloužení mše“ a jeho neobyčejně zbožné prožívání mše svaté je dobře známo. Denní eucharistie zaujímala v životě sv. Ignáce i jeho společníků ústřední místo. Když byli na cestách, sloužili mši za jakkoli složitých podmínek. Ignácův *Duchovní deník* vypovídá o hluboké provázanosti jeho života s denní eucharistií, v níž obětoval Bohu rozhodnutí nebo volby, které nakonec zásadně ovlivnily redakci *Konstituci* a skrze ně i celé Tovaryšstvo. Obětoval tato rozhodnutí spolu s ustavičnou obětí Kristovou. Je zajímavé, že když je Ignác znázorňován v mešním rouchu, nedrží v ruce misál, ale *Konstituce*. Ignácovo chápání mše svaté

samozřejmě odpovídalo tomu, jak církve v tehdejší době pojímala liturgii, a je tedy v tomto směru dobově podmíněno. Co má ale trvalý význam, je spojení mezi jeho obvyklým obětováním denních rozhodnutí a eucharistickou obětí, která tomuto okamžiku dodávala uprostřed běžných denních povinností zásadní a ničím nenahraditelné zaměření. Scholastikům nařídil Ignác kromě hodiny, kterou měli v průběhu dne věnovat modlitbě, také denní mši svatou.

Konstituce však nechápu kněžskou službu jezuitů stejně jako kněžskou službu kanovníků nebo pastýřů farností, jejichž hlavní úlohou je celebrovat eucharistii nebo vysluhovat celý soubor svátostí nebo věnovat úseky dne liturgické Boží chvále chórovou modlitbou oficia. Ignác chtěl, aby denní eucharistie tvořila součást života každého jezuitu, ale nikde netrvá na tom, že by každý jezuita měl „sám sloužit mši“. Podle Gonçalvesa da Câmara byl „Ignác zvyklý modlit

se po probuzení namísto breviáře Zdrávasy. Potom celebroul mši nebo se jí zúčastnil a po ní dvě hodiny rozjímal“.

Tato možnost našla své místo i v *Konstitucích*. Například v den svých slavných slibů slibující podle *Konstitucí* neslouží mši. Zúčastní se mše a obdrží přijímání od toho, kdo jeho sliby přijímá. V den volby generála „by měl někdo sloužit mši k Duchu svatému a on se jí zúčastní a přijme při ní svatě přijímání“. Jezuita by obvykle „bez důvodu, který je podle posouzení představeného oprávněný, neměl odkládat slavení mše déle než osm dní“. Zde bychom také měli připomenout Ignácovo nařízení: „Naši členové se nebudou

pravidelně modlit v chóru kanonické hodinky nebo zpívat mši a oficiu.“ Je velmi zajímavé, že jedinou výjimkou z toho liturgického zákazu, kterou Ignác povoloval, byla veřejná recitace nešpor, která měla „přivádět věřící k častější zpovědi a k návštěvám kázání a výkladů Písma, pokud se to zdá být užitečné“. Ignác tedy nechápal kněžské svěcení jezuitů jako prvořadě kultické, zaměřené na obřadné vzdávání úcty.

Ještě méně bylo služebné kněžství jezuitů chápáno, mohli bychom říci, královsky nebo správcovsky (administrativně). Tím rozumíme způsob příslušející kněžím zodpovědným za farnosti, jejichž kněžská služba vůdců spočívá v tom, že shromažďují vě-

(Foto archiv)

řící, aby společně naslouchali slovu církve a přijímali svátosti, a aby s nimi žili a pomáhali jim v jejich potřebách. Ignác nechtěl, aby se jezuitští kněží takto na nějakém místě angažovali. Kardinál Newman vystihl strohost tohoto postoje, když poněkud ostře řekl: „Jezuité neznají slovo *domov*.“ Newman stavěl jezuitu do protikladu k oratoriánům, kteří přicházejí na určité místo, nastálo se tam usídlí a chápou sebe a svůj život v rámci jednoho místa. Ignác byl téměř opakem. Chtěl být v první řadě na cestě, na níž plnil dané poslání.

Tovaryšstvo se původně a prvotně chápalo jako skupina kazatelů putujících v chudobě od města k městu. Tato vize postupně uzrávala a upřesňovala se, ale podstatou Tovaryšstva zůstala jeho připravenost k poslání: „Poněvadž práce pomáhat duším jsou velké důležitosti a přitom jsou vlastní našemu *Institutu* a jsou četné, a kromě toho je náš pobyt nejistý, hned zde, hned jinde.“ Nebo ještě ostřeji: „Poněvadž členové Tovaryšstva musejí být stále připraveni odebrat se do nejrůznějších končin světa, kam je papež nebo představení pošlou, nesmějí přebírat stálou duchovní správu, tím méně u řeholnic.“

Jak si tedy Ignác představoval jezuitské kněžství? Jako kněžství prorocké, které chce nejrůznějšími způsoby hlásat Boží slovo, aby bylo slyšeno, přijímáno a vtělováno do

společenského života; jako kněžství, které promlouvá na základě náboženské zkušenosti člověka a k ní se obrací a které – jako to dělali proroci Starého zákona – spojuje tuto péči o autentickou víru a život se starostí o lidi v sociální nouzi; jako službu hlásání a objasňování Božího slova, službu prohlubování vnitřního života a službu lidem v sociální nouzi.

Není to žádný libovolně vybraný soubor zájmů. Kázání slova a vyučování přirozeně tíhnou k prohlubování vnitřního života, které lidem pomáhá Boží slovo slyšet a vnitřně přijímat, a velmi přirozeně vedou i ke službě spravedlnosti, skrze níž je slovo prožíváno a sdíleno v konkrétních dějinných podmínkách lidského života. Když posledních několik generálních kongregací položilo důraz na víru a na spravedlnost, která z ní vyplývá, obrátilo tím znovu a v jazyce dnešní doby pozornost na kněžský charakter Tovaryšstva.

K tomu je potřeba dodat, že současná církev svou reformou lekcionáře a jazyka a svým důrazem na studium Bible a patristiky navrátila slavení eucharistie jeho prorockou a zvěstovatelskou úlohu. Musíme s radostí ocenit to, že Boží slovo našlo velmi důležité místo v eucharistické anamnézi a ve slovech odpuštění při svátosti smíření. Snad k tomuto vývoji v současné církvi přispěla i Ignácova definice jezuitského kněžství. Zatímco eucharistie

dnes mnohem účinněji než v šestnáctém století zvěstuje smrt Pána Ježíše, dokud znovu nepřijde, i služba Božího slova v církvi jako taková se dále rozvinula a zahrnuje v hlubší jednotě další aspekty služebného kněžství, přičemž si uchovává své prvořadě zaměření na hlásání, slyšení a vtělování Božího slova.

A tak pojem „smíření“ používaný v dekretch nedávných generálních kongregací vhodně spojuje poslání církve a poslání jezuitů ve službě „jedinému Pánu a církvi, jeho snoubence, pod římským veleknězem“. Normativní rozhodnutí Tovaryšstva tedy prohlašují, že charakteristikou služebného kněžství a společným úkolem Tovaryšstva je „pokračování v Kristově díle spásy ve světě, které spočívá v usmiřování lidí s Bohem a lidí mezi sebou navzájem, aby působením Božího daru lásky a milosti vytvářeli pokoj založený na spravedlnosti“.

Z této zásadní orientace jezuitského kněžského poslání vychází nesmírně široká paleta činností Tovaryšstva Ježíšova v nejrůznějších oblastech: akademické, misijní, vzdělávací, pastorální, intelektuální, so-

ciální, vědecké a umělecké. Všechny usilují o to, aby Boží slovo, poselství a sebesedlování byly artikulované a slyšitelné v určitých formách lidské kultury a zkušenosti. Proto je naprosto nezbytné, aby kněží byli vzdělaní a uměli hovořit jazykem pro tyto formy a zkušenosti srozumitelným. Musejí se vtělovat do určité formy kultury a povzbuzovat církve k podobnému vtělování. Jinak by se církve a její služební kněží stali sektou. Takový úkol si žádá opravdu vtělených kněží, kteří se ztotožňují s kulturou, aby s ní mohli hovořit.

V podstatě jsou všechny tyto činnosti jakýmsi způsobem radikálního smíření mezi lidským a božským. Vyjadřují ignaciánské přesvědčení, že Boží slávě není nic cizí, že Bůh „touží být oslaven jak přirozenými prostředky, které dává jako Stvořitel, tak i prostředky nadpřirozenými, které dává jako původce milosti“.

V teorii i v historii Tovaryšstva tedy existuje organický vztah mezi tímto prorockým kněžstvím a nejrůznějšími aspekty lidského života a usilování. Ale jít po stopách tohoto vztahu, to je už další téma.

Michael J. Buckley SJ

Přeložil František Hylmar SJ

ze Spirit, Style, Story. Essays honouring John. W. Padberg SJ, Chicago, Loyola Press 2003

Pomáhat žít spolu

Ve zpravodaji pražského kostela sv. Ignáce vychází pravidelně již několik let nenápadná zpráva o možnosti požádat o odborné doprovázení při řešení otázek v rodinných a partnerských vztazích. Upozorňuje na službu, která chce pomoci s řešením jednoho z nejbolestnějších momentů v naší společnosti.

Menší či větší problémy v soužití se nevyhýbají žádným manželstvím a rodinám, křesťanské nevyjímaje. V krizových momentech se věřící často obrací s prosbou o radu na kněze, v jehož silách může být radu poskytnout, ale ne nutně vždy. Z této situace se rodí i potřeba spolupráce s psychology a psychoterapeuty, kteří jsou schopni poradenství, které respektuje náboženský a duchovní rozměr člověka. Pokusem o takovou spolupráci je také zvolna se rozvíjející pražská Rodinná poradna u sv. Ignáce.

Zkušenosti ze zámoří

V zahraničí se o odborný přístup k těmto problémům snaží kněží a křesťanští psychologové již více než třicet let, mezi nimi i jezuité. Ve Spojených státech se začali jezuité věnovat rodinnému poradenství v 70. letech minulého století. V Kalifornii vznikl roku 1977 v exercičním domě v Los Altos *Jesuit Institute for Family Life* (Jezuitský institut pro rodinný život – JIFL), u jehož počát-

ků stojí otec Robert Fabing SJ. Již v době noviciátu na počátku 60. let pocítil Boží volání k péči o rodiny v partnerských nesnázích a uvedeným směrem vedl i svá studia. Stále více si uvědomoval, že bolest, kterou prožívají partneři během manželských a rodinných krizí, je bolestí Krista, který trpí na kříži a jehož utrpení volá po tom, aby bylo zmírněno. I pro tyto tragické situace platí totiž Kristova slova: „Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratrů, mně jste učinili (Mt 25,40).“ Jeho práce brzy přitáhla další spolupracovníky z řad spolubratří, řeholních sester, laiků mužů a žen. Během let vznikla po Spojených státech i mimo ně další centra podobného zaměření, která dnes tvoří mezinárodní síť JIFLiNET. Jejich cílem je pomáhat manželům a rodinám překonávat krizové a stresové situace, které moderní styl života do jejich prostředí vnáší. Slouží tomu manželské poradenství, rodinná terapie, poradenství pro děti a dospívající,

individuální i skupinové. Za touto službou stojí přesvědčení, že Kristovým přáním je, aby rodiče a děti žili spolu v míru a domovy aby byly místem lásky, růstu a pokoje.

Od nápadu k činům

Nápad založit rodinnou poradnu u sv. Ignáce vzešel ze setkání současného provinciála českých jezuitů Františka Hylmara s psychoterapeutkou paní Ludmilou Stane PGDip. Couns., která žije a pracuje v Londýně, od roku 2002 však pravidelněji zajíždí do Česka a spolupracuje s Centrem pro rodinu při Arcibiskupství pražském jako rodinná poradkyně. Původně příležitostný seminář o komunikaci pro manželské páry, který vedla u sv. Ignáce v roce 2004, nakonec přerostl ve spolupráci. Ve stejné době navštívil Prahu zakladatel amerických poraden JIFL otec R. Fabing SJ a podnítil vznik malé rodinné poradny u sv. Ignáce, která by byla zapojena do existující mezinárodní sítě jezuitských rodinných poraden. Svou službu začala pražská poradna nabízet na podzim roku 2005, podpora z USA je od té doby vyjadřována zejména modlitbou a radou. Důvodem byla snaha nabídnout zájemcům odbornou radu na místě, které znají a které nebude u nich vzbuzovat ostych a nedůvěru, jež křesťané vůči sekulárním rodinným poradnám často pocítují.

Původně poradnu tvořila pouze paní Ludmila Stane, od podzimu 2008 se přidala i paní Veronika Pat-

rovská. S klienty se scházejí individuálně podle dohody. Forma doprovázení v případě paní Stane vychází z modelu uplatňovaného anglickou organizací *Catholic Marriage Care* (Katolická péče o manželství), pro niž ve Velké Británii deset let pracovala. Její přístup, který vypracoval americký jezuita Gerard Egan, je integrativní, založený na schopnosti empatie poradce, pozorného naslouchání a vytvoření klimatu důvěry. Úkolem poradce (*counsellor*) paradoxně není radit, ale pomoci klientům vyjasnit jejich situaci, probrat možnost jiných přístupů k jejich životním situacím, případně najít alternativní způsob, a pak je podpořit v procesu změny. V manželských problémech také pomáhá klientům porozumět tomu, jak se původní rodina odráží v jejich dospělém životě a jejich partnerských vztazích. Upozorňuje na dovednosti kvalitnější komunikace a emoční inteligence. Celý terapeutický proces je přizpůsoben potřebám každého jednotlivého klienta. Ti nejsou do ničeho nuceni, ale poradce se snaží dodat jim sebevědomí, že změna k lepšímu je v jejich silách.

Většina klientů do poradny u sv. Ignáce přichází na doporučení svých duchovních otců nebo jiných pastoračních pracovníků. Část z nich proto, že najdou inzerát ve Zpravodaji kostela sv. Ignáce, část na doporučení bývalých klientů. Mnoho klientů přichází právě proto, že poradna je

v jezuitské rezidenci, a jsou rádi, že mohou také mluvit o duchovních a etických otázkách.

Partnerské bolesti

Nejen v Česku, ale i jinde ve světě je jedním z nejpodstatnějších problémů v manželských vztazích nedostatek komunikačních dovedností a podceňování rozdílů v komunikačních přístupech mezi muži a ženami. Ze srovnání zkušeností s doprovázením manželů v Anglii však vyvstávají i jistá česká specifika tohoto nedostatku komunikace. Roli přitom hraje i všeobecná tendence českého člověka chovat se k ostatním s despektem, jednat sebestředně, sobecky, panovačně a drze. Tato svého typu nevychovanost je častým problémem mezi českými manžely, bohužel i katolickými. Partnerům často schází „emoční inteligence“ (EQ). Stává se, že i vysokoškolsky vzdělané osoby, s několika doktoráty a vysokým IQ, nedovedou pochopit, proč by neměly křičet a nadávat, když to na ně přijde a když se tak cítí („přece mám právo být spontánní...“). Dalším specificky českým problémem, stojícím za partnerskými krizemi, je podle dosavadních zkušeností (v porovnání se situací v Anglii) neuvěřitelná propojenost mezi rodiči a jejich dospělými dětmi. Mnozí rodiče vyžadují, aby jejich dospělé děti s nimi byly ve velmi častém, i denním kontaktu. V takovém případě se rodiče často chovají ke svým dospělým

dětem, jako by byly malé děti, manipulují je, diktují jim, co mají dělat, mluví s nimi s despektem, nerespektují jejich soukromí a v důsledku toho jim nedopřejí dospět. Mnozí dospělí, již manželé a sami již rodiče, se zase ke svým rodičům chovají jako děti. Vyžadují finanční podporu a pomoc se svými domácnostmi. Jsou tím pádem na rodičích závislí (finančně i prakticky), necítí se svobodní, a tak se zase nechají od svých rodičů manipulovat. Je-li ve vztahu ještě komplikace, že rodiče nevycházejí s přivdanou či příženěným, tak je jim zatěžko být loajální ke svým partnerům a spíše cítí potřebu být na straně svých rodičů. To samozřejmě manželským vztahům velmi škodí, a je skličující vidět, jak se někdy i brzy po svatbě začne zamilovaný vztah měnit v bitvu kvůli negativnímu vlivu rodičů.

Pojmenování bolesti je někdy až šokující, je však krokem k uchopení problému a jeho následnému řešení. Rodinné poradenství předpokládá jakýsi základní stupeň důvěry, která pak v jeho průběhu obvykle roste. Když ti, kdo hledají pomoc, poctivě a sebekriticky spolupracují s tím, kdo je doprovází, Bůh v nich uvolňuje mnohdy až podivuhodnou schopnost osobní proměny, která hojí a uzdravuje i jejich vztahy.

*Ludmila Stane
Petr Havlíček SJ*

Malý velký muž Adolf Kajpr

V polovině září letošního roku uplynulo 50 let od smrti jezuity Adolfa Kajpra v Leopoldovské věznici v roce 1959. Tento kněz, publicista a bojovník proti nacistické i komunistické totalitě patří k nejpozoruhodnějším osobnostem Tovařystva ve 20. století. Požádali jsme proto o rozhovor historika PhDr. Jana Stříbrného, který se P. Kajprovi dlouhodobě věnuje.

Veřejný vliv osobnosti patera Adolfa kontrastuje se skromnými poměry, ze kterých pocházel. Mohl byste načrtnout jeho rodinné zázemí?

Jeho rodina pochází z Bratronic, vesnice nedaleko Kladna, která ale historicky vždy patřila pod křivoklátské panství. Tam se v poslední čtvrtině 19. století rod Kajprů mimořádně rozrostl, v Bratronicích se narodil i jeho otec. Matka pocházela z Lán. Vzali se počátkem 90. let v Bratronicích a tam se narodil jeho starší bratr Josef. V Hředlích u Žebráku, kam se přestěhovali za práci, přišel v roce 1900 na svět mrtvě narozený bratr a potom v roce 1902 se narodil Adolf. Jeho matka ale těžce onemocněla a v roce 1905 zemřela na rakovinu. Otec se pak vrátil se dvěma malými kluky do Bratronic, ale zemřel také do dvou let, před Vánoci v roce 1906. Takže spolu s bratrem byl náhle ve čtyřech letech sirotkem. Jeho poručíkem se stal strýc Josef Kajpr a zázemí pak měl v Bratronicích u tety Kláry, provdané Bůžkové. V její rodině prožil celé dětství až po práh dospělosti. To byl vlastně jeho domov, tam měl své kořeny, k nimž se vztahoval. Šlo o venkovské prostředí sociálně chudých lidí, kteří ale v rámci své komunity mohli celkem slušně žít.

Z této doby jsou o něm jen takové střípky, například svědectví jeho bratra po desetiletích, že doma velmi četl a že se o to chtěl vždy podělit. Ve škole ve třídě vyprávěl spolužákům, co zrovna četl, a pan učitel, když vcházel do třídy a viděl, jak se děti shlukly kolem malého Adůlfka, jak mu říkali, jednou prý pronesl: „Koukejme se, Kajpr má proslov.“ On byl skutečně malé postavy, jeho vzrůst v dospělosti byl 159 cm. Vždycky asi měl tendenci podělit se o to, co poznal a co prožil, s druhými. To, zdá se, byla jeho bytostná vnitřní potřeba.

Školu skončil v roce 1916 a potom pomáhal nejprve jako nádeník v hospodářství u bratronických sedláků. Po čase se šel učit ševcem a nakonec přešel

na mlynářské řemeslo, kterému se vyučil na samotě Roučmída, což byl mlýn asi kilometr až dva od vsi na potoce Kačáku, úplně na hranici bratronického rajonu. Není jasné odkdy, nastoupil asi těsně po vzniku republiky, ale setrval zde nejspíš až do roku 1924. Byl to malý houževnatý muž, fyzicky silný, ale současně velmi bystrý, zajímající se o vše kolem sebe. Když dostal do rukou noviny, tak je přečetl, přemýšlel o tom a diskutoval. Do mlýna docházel také svobodný bratr mlynářky, který někde v Praze učil na střední škole. Ten když zjistil, že Adolf je velmi vnímavý chlapík, tak kromě diskuzí ho podněcoval k soustavnějšímu vzdělání, dával mu i lekce latiny. To byl asi jeden z inspirátorů jeho rozhodnutí, jít za vzděláním. To asi uzrálo během vojenské služby, kdy mezi roky 1924–26 sloužil nejdřív v Tachově a pak v Trebišově. Když se z vojny vrátil, tak v roce 1926 nastoupil do pražského arcibiskupského gymnázia, již se záměrem stát se knězem. I když ukončil jen základní školu, velmi rychle tam pochopili, že je to talentovaný muž, který může zvládnout věci v krátkém čase. Udělal tedy postupové zkoušky a nastoupil do kvinty. V létě 1928 vstoupil na Velehradě k jezuitům do noviciátu, během něhož soukromě absolvoval septimu a oktávu, a do Prahy se vrátil na jaře roku 1930, aby dostudoval. První řeholní sliby složil 15. srpna 1930 na Velehradě a maturoval v září 1930 v Praze. Hned poté byl poslán do Eegenhovenu u Lovaně v Belgii, kde studoval dva roky filozofii a pak čtyři roky v Innsbrucku teologii. Tam byl také 26. července 1935 vysvěcen na kněze. Poté se vrátil do Prahy a 4. srpna měl v Bratronicích primici, z níž se zachovala fotografie.

Kde potom Adolf Kajpr působil?

Po ukončení studií v Innsbrucku v červenci 1936 strávil probační rok v Paray-le-Monial (1936–37). Toto místo spojené s úctou k Božskému srdci Páně jej nejspíš výrazně ovlivnilo. Když se vrátil, dostal na starosti časopis Posel Božského srdce Páně, který redigoval v letech 1937–41. Vedle starosti o tiskový apoštolát (redigoval rovněž časopisy Obrození a Dorost) působil dále jako kazatel. Na začátku protektorátu byl generálním rádcem Sdružení katolické mládeže a potom v letech 1940–41 až do zatčení učil filozofii na arcibiskupském učilišti v Dolních Břežanech, kam přešlo po zrušení dejvického semináře nacisty. Tam nejspíš poprvé navázal vztah s Josefem Beranem, který byl tehdy rektorem semináře a jejichž cesty se později ještě několikrát setkaly.

Ví se něco o tom, proč ho zatkl gestapo? Člověk by řekl, že vydávání nábožensky tradičních časopisů nemohlo nacistům vadit. Nebo to bylo kvůli jeho kázání?

Fotografie z Kajprový primice v Bratronicích před domem Bůzkových, č. p. 71
(Foto archiv J. Stříbrného)

Něco se mi podařilo zjistit z materiálů z doby po válce, kdy byl zatčen a vyšetřován církevní referent gestapa Oberhauser. O Kajprově kauze tam sice není mnoho, ale zmiňuje se o něm mj. v souvislosti se zatčením pražského superiora Aloise Kolářka SJ v roce 1940. Důvodem bylo zřejmě především to, že v časopisech se skrytě i otevřeněji objevovaly povzbudivé články nejenom náboženské, za nimiž často stál další publicisticky zaměřený jezuita Bohumil Boček. Jeden příklad mohu z výpovědi citovat: „Jmenované noviny (Dorost) přinesly na titulní straně fotomontáž Herkula v podobě Germána s pekelným psem po boku, který měl v tlamě nakreslený Hackenkreuz. Týdeník byl poté říšským protektorem zakázán. Přitom proběhla v rezidenci domovní prohlídka. Superior dostal nařízeno, aby se postaral o to, že se v budoucnu od podobných fotomontáží upustí. Po nějakém čase byly přes toto upozornění vydávány dvě další církevní tiskoviny. Pro svůj protistátní obsah byly rovněž zastaveny. Zodpovědni za tyto tiskoviny byli superior Kolářek a pater Kajpr.“ Později se zjistilo, že autorem zmíněné fotomontáže byl pater Boček, ten ale nacistům unikl přes Maďarsko, Balkán a Itálii a dostal se až k naší armádě ve Francii. Také z informací, které si vyžádal K. H. Frank ohledně zatčených kněží, se lze dozvědět, že Kajpr pokračoval ve vydávání tiskovin i po jejich zastavení nacisty; jako poslední vydával Nové směry, přestože to nebylo

úředně schváleno. „Kajpr byl několikrát státní policií varován, přesto ve svém říši nepřátelském působení pokračoval,“ stojí ve zprávě. To bylo pro něj typické. A byl to asi jeden z hlavních důvodů, proč byl otec Kajpr 20. března 1941 zatčen.

Čím vším v nacistických kriminálech prošel?

Prošel typickým martyriem nacistických vězení, tzn. nejdřív Pankrác, pak Terezín, nakonec byl v září 1941 poslán transportem do koncentračního tábora Mauthausen. V době jeho příjezdu byl režim v Mauthausenu vysloveně likvidační. Po čase ale nacisté rozhodli, že kněží ze všech vězení a koncentráků budou soustředěni v Dachau, tam byl tedy převezen koncem května 1942 a zůstal zde až do osvobození.

Z jeho pobytu v koncentráku je jen málo svědectví. Třeba jedna zmínka, že v čase, kdy ostatní lidé po těžké práci, často nemocní a o hladu, hledali odpočinek a klid, tak on o volných chvílích překládal Nový zákon. To je dost unikátní, protože v takovýchto podmínkách to dokážou jen lidé silné vůle. Při jedné šťáře na světnici ale dozorcí text objevili a zničili.

Další vzpomínka je od Josefa Berana, že Kajpr mu v Dachau poprvé zprostředkoval eucharistii z táborové kaple, která však byla asi do roku 1943 vyhrazena jen německým kněžím. Kajpr, který tam byl už dřív, znal ty vnitřní síť; mj. třeba přes sudetoněmecké kněze se přenášela eucharistie pro další kněze z českých zemí.

Poválečné Kajprovo působení bylo nejslavnější...

Do Prahy se po válce vrátil 21. května 1945 a velmi rychle, ačkoliv s poměrně narušeným zdravím, se vpravil do života provincie. Protože byl po válce zájem vydávat vedle tradičních periodik také časopis pro intelektuálnější vrstvy, rozhodli se jezuité pokračovat ve vydávání Katolíka. Ten sice vycházel už od třicátých let, ale Kajpr mu vtiskl nový výrazný charakter, jako katolického hlasu pro vzdělanější veřejnost. První číslo vyšlo už před Vánocemi 1945 a časopis pokračoval až do konce února 1948, přesněji do 29. února, kdy vyšlo, dost symbolicky, poslední číslo. Za ty dva a čtvrt roku, co Katolík vycházel, tam Kajpr uveřejnil na stovky statí, vždycky výrazných. Díky nim vstoupil silně do povědomí jak příznivců, tak i nepřátel.

Přeskočíme teď rovnou ke Kajprově druhému zatčení, tentokrát StB, a k procesu s řeholníky na jaře 1950. Někteří pamětníci (většinou už jsou po smrti) vzpomínají na Kajprovo statečné vystoupení u soudu...

K tomu vám moc neřeknu. Mám spíše informace ze spisů StB, která ho sledovala dlouho před zatčením, a pak ze spisů z doby jeho pobytu ve vězení. Ty ho také dostatečně charakterizují. Třeba zpráva agenta StB z dubna 1949 mj. popisuje, že se Kajpr „účastní prací při vydávání tzv. farních věstníků, tj. listů, které jsou čas od času vydávány bohatšími farními úřady a doručovány do domácností zdarma“, a že do nich také píše články. Tzn., že když byla Kajprovi po únoru 1948 znemožněna oficiální publicistická činnost, tak hledal jiné cesty, jak sdělit důležité věci.

Pak existuje zajímavá zpráva od agenta z konce ledna 1950, v níž se píše, že Kajpr „v důvěrném rozhovoru sdělil, že od února 1948 jezuité věděli, že je to s církví velmi špatné, protože zkušenosti z jiných lidově demokratických zemí jasně ukazují, kam až vedou cíle boje bolševiků proti náboženství...“. Zpráva dále uvádí, že jezuité jsou proti katolické akci (té schizmatické, komunistické), že Kajpr nevěří, že by Charita (tj. vlastně ústřední církevní nakladatelství) vydala nějakou kladnou náboženskou knihu, protože vše řídí Státní úřad pro věci církevní atd. Z toho je vidět, že ten agent musel být někdo z blízkého Kajprova okruhu. Ze závěru je pak zajímavý jeden bod. Agent řekl, že „Kajpr je liška podšitá, těžko se s ním hovoří, neboť chytá strašně za slovo a nerad sám o něčem mluví“. Poslední bod zprávy pak říká, že „agent zůstává s Kajprem ve styku a vstupuje do mariánské družiny“.

Policejní fotografie A. Kajpra po zatčení v roce 1950
(Foto Národní archiv Praha)

Kajpr byl souzen v procesu spolu s dalšími představiteli řeholníků. Na čem jej komunisté založili?

Šlo o náhradní proces za neuskutečněný monstrproces s číhoštským farářem Toufarem. Původně měl Toufar posloužit k propagandistické dehonestaci církve a spuštění ostrého proticírkevního boje, ale protože ho ubili k smrti, Toufar zemřel 25. února 1950, tak se rychle hledala jiná varianta. Proto komunisté začali zatýkat představitele řeholí. Kajpr byl zatčen 14. března v pražské rezidenci, podobně i většina ostatních byla zatčena v polovině března 1950. Nejpicantnější na tom je, že již během čtrnácti dnů od zatčení

začíná 31. března soud. Tzn., že za dva týdny od zatčení proběhly všechny procesní věci – podání trestního oznámení, výslechy, vypracování žaloby. To samo o sobě ukazuje, o co šlo, že vše už bylo dopředu jasné, vše směřovalo k jedinému cíli, a tím bylo pomocí ostrých rozsudků a jejich argumentací připravit zásah proti klášterům. Už 5. dubna vynesl soud rozsudek a v noci ze 13. na 14. dubna spustili komunisté Akci K. Takže to byla propagandistická příprava na takovýto masivní zásah proti mužským řeholím.

Kajpr byl odsouzen na dvanáct roků těžkého žaláře. Nejprve byl vězněn ve Valdčicích u Jičína a potom byl v roce 1952 převezen do Leopoldova, kde zůstal celou dobu až do své smrti 17. září 1959.

Mluvil jste ještě o nějakých pramenech vypovídajících o Kajprově věznění...

Ano, zachoval se zajímavý dotazník vězně, který Kajpr vyplňoval při nástupu trestu. I v něm se ukazuje, že to byl člověk vnitřně nezlomený i v podmínkách, kdy musel odpovídat rozumně takticky. Třeba na otázku, jak by sebekriticky hodnotil své vlastnosti, odpovídá: „Jsem mírumilovný člověk, přeji každému dobro. Jsem idealista, jenž se rád pře o zásady, ale nechová žádné hořkosti proti lidem jinak smýšlejícím.“ Nebo u otázky, jaké byly pohnutky jeho trestné činnosti, říká: „Můj světový názor věřícího katolického kněze. Srdcem jsem vždycky zůstal chudým dělníkem, vždy jsem si přál sociální spravedlnost všem utiskovaným, nemohl jsem však přijmout materialismus.“ Další otázka se týkala pocitu viny a jak by svůj trestný čin chtěl napravit: „Mohu se těžko dopracovat k pocitu viny, protože jsem jednal z pohnutek své víry.“ Poslední otázka se ptá, čemu se chce věnovat po propuštění z vězení: „Bude-li možno, opět povolání kněžskému. Jinak podle okolností.“ I to opět dokládá typ pevného a jasného člověka, který neustoupil ani tehdy, když se před ním otevřelo riziko smrti.

Nakonec tu mám ještě závěrečný telegram z Leopoldovské věznice ze 17. září 1959, zasláný ve 22.30 hod. na krajskou správu Ministerstva vnitra v Praze, v němž se žádá, zda doporučují vydat Kajprovy pozůstatky (zemřel ten den ve 21 hod.) příbuzným – do vězení za ním docházel jeho bratr Josef. Strohá odpověď z Prahy přišla 18. září, že s vydáním pozůstatků příbuzným se vyslovuje nesouhlas a pohřben má být na tamním hřbitově, eventuálně zpopelněn. Podle instrukce byl tedy pohřben v Leopoldově, a teprve na podzim 1968 byly jeho ostatky přeneseny na Vyšehrad.

Rozhovor připravil Petr Havlíček SJ

Adolf Kajpr a časopis Katolík

Časopis Katolík je fenomén, který je především výrazně spjat s publicistickou činností jezuita P. Adolfa Kajpra po jeho návratu z koncentračního tábora. Historie tohoto časopisu však začíná již v roce 1936, kdy byl založen jako periodikum, jež mělo přispět k rozmachu idejí Katolické akce v českém katolickém prostředí.

Na konci roku 1945 bylo vydávání Katolíka obnoveno. Rozhodnutí o jeho znovuvzkříšení bezpochyby souviselo s důrazem, který kladla církevní hierarchie na otázky tiskového apoštolátu, a také se snahou soustředit se na vznik sice několika, ale zato kvalitních periodik. Poválečný náklad časopisu Katolík, který nejprve vycházel jako čtrnáctideník a od ledna 1947 jako týdeník, byl 30 tisíc výtisků. Časopis byl zaměřen především na vzdělanější věřící, ale charakterem svých článků dokázal oslovit i širší okruh čtenářů. Do čela redakce byl postaven jezuita Adolf Kajpr, který sbíral novinářské zkušenosti již ve 30. letech 20. století. Publicisticky se v časopise etablovala zejména střední a mladá generace katolických elit. Mezi autory tak najdeme duchovní – Oto Mádra, Alexandra Heidlera, Josefa Zvěřinu nebo Jana Ev. Urbana, který představoval personální kontinuitu mezi předválečným a poválečným obdo-

bím existence periodika – a vedle nich i reprezentanty laické intelektuální elity – publicistu Artura Pavelku, Jindřicha Středu (pseudonym knížete Karla VI. Schwarzenberga), profesorku Růženu Vackovou nebo historika Bohdana Chudobu.

Podle záměrů vydavatelů a tvůrců chtěl časopis „upozorňovat na kladné a jednotící prvky v národě, stejně jako na jeho chyby, hříchy, omyly, a... probudit zájem o hodnoty vyšší, smysl pro spravedlnost, lásku a chuť a nadšení pro poctivou práci, a to nejenom pro vlastní prospěch, ale pro blaho celku“. Redakce přitom odkázala na skutečnost, že první číslo vyšlo o třetí adventní neděli (16. prosince 1945) a liturgická doba vhodně dokreslovala potřebu mravní obnovy české společnosti, zdevastované šestiletým tragickým obdobím nacistické okupace. Úvodník současně vyzýval k aktivizaci širokých katolických vrstev. Katolík se tedy měl stát jednou z platforem, vyjadřující tou-

hu po realizaci duchovní obrody českého katolicizmu, jejíž základy byly položeny již v období první republiky.

Poválečná situace

Výchozí poválečnou situaci katolické církve ovlivnily výrazně dva faktory, které se odrazily i v obsahu a způsobu psaní Katolíka. Na jedné straně to byla proměna vnitrocírkevních diskurzů. Po druhé světové válce získala katolická církev značný společenský kredit za svůj angažovaný protinacistický postoj, přičemž válečná zkušenost přinesla také změny do mentality řady katolických představitelů. Prožité hrůzy v koncentračních táborech měnily pohledy na roli církve uvnitř společnosti i na akcenty duchovního života. V Katolíku se tak objevily kritické výtky na chápání církve jako mocenské instituce, vystupující pouze z pozic planého moralizování. Charakteristický byl v tomto směru například výrok Adolfa Kajpra: „Křesťanství si příliš často měnilo učení života, chartu synů Božích, jíž je Kázání na hoře, v morálku složenou ze samých předpisů a zákazů, která se velmi podobá onomu farizejství, kterému metal Ježíš do tváře své ‚Běda vám!‘.“ Kajpr přitom ve svých úvahách nezastíral kritickou pozici vůči afinitě části katolických proudů k autoritativním politickým proudům v meziválečném období, jež vyvrcholila v období druhé republiky. Pomnichovské nekompro-

misní a často velmi agresivní katolické vymezení vůči demokratickým hodnotám a tradicím bylo po válce předmětem řady diskuzí, ale také jednoznačných soudů, ztotožňujících nezřídka autory kritických vyjádření na adresu prvorepublikové reality a liberálního parlamentarizmu přímo s fašizmem. Kajpr byl pochopitelně dalek takových zjednodušených hodnotících soudů, ale z jeho vyjádření bylo patrné, že si je vědom potřeby toto selhání a pochybení pojmenovat a duchovně reflektovat. Na adresu zastánců těchto předválečných proudů uvnitř českého katolicizmu v Katolíku mimo jiné uvedl: „... katolictví není jen úcta k autoritě, autorita je nádobou, jejím obsahem je láska, soucit, bratrství a svoboda – bez toho není autorita katolická, ale totalistická... láska a soucit s chybnými scházal katolickým bojovníkům, u nichž byla pouze autoritářská pýcha.“

Katolická církev však byla po roce 1945 konfrontována rovněž se změněnou mocensko-politickou konstelací danou především jejich otevřeností vůči změnám, jež měly zabránit návratu k předválečnému stavu. Signifikantním jevem byl přitom vzrůstající vliv KSČ na společenské dění, umocněný jejím vítězstvím v parlamentních volbách v květnu 1946. Československá vláda současně proklamovala úzké spojení se Sovětským svazem, jehož působení se

projevovale jak na vnitřní, tak i zahraniční politiku poválečné republiky.

Redakce v tomto směru působila také na věřící, kteří měli vystupovat aktivněji při obhajobě církevních zájmů. Vedle toho byla v „Katolíku“ patrná i bezvýhradná loajalita vůči papeži, jež se projevovala mimo jiné snahou obhájit veškeré kritické výtky vůči roli Pia XII. za války, zejména za jeho údajné mlčení vzhledem k pronásledování Židů. Krátce po válce nebylo k dispozici příliš mnoho informací o skutečných papežových postojích v době války a o metodách tajné diplomacie, kterou papež používal k záchraně Židů a dalších osob před nacistickým pronásledováním. Tendence listu k nekritické obhajobě papežské politiky však souvisela do velké míry i s tím, že výhrady vůči Piu XII. zaznívaly zvláště z komunistického tisku a kritika Vatikánu sloužila zejména mocenským zájmům Stalinova Sovětského svazu. Je totiž málo známo, že první kritika papeže Pia XII. nezazněla z pera Ralfa Hochhutha v jeho dramatu „Náměstek“ z počátku 60. let, nýbrž ze sovětského listu Pravda, a to už v lednu 1945.

Nové impulzy

Kritické postoje redakce vůči duchovnímu formalizmu českých katolíků však mnohdy nenacházely odezvu u církevní hierarchie a byly zdrojem výtek na adresu redakční

práce. O problémech tohoto druhu najdeme zmínku v bilančním článku na konci roku 1946, kdy Kajpr na adresu kritiků práce redakce (zejména z konzervativních katolických kruhů) argumentoval Kristovou výzvou „pravda vás osvobodí“ i tím, že redakce vystupovala s konstruktivní kritikou do církevních řad „z touhy po dokonalosti, dokonalosti právě, ne pouze slovní... po dokonalosti, opírající se o skutečnost“.

Časopis současně hledal a ukazoval nové formy angažovanosti laiků ve farnostech, které měly nahradit jejich sdružování do spolků, typické pro období 19. a první poloviny 20. století. Vzorem pro Kajpra byly zejména křesťanskodemokratické a sociálně orientované proudy uvnitř francouzského katolicizmu. Představitelé této části katolických kruhů se snažili otupit tradiční církevní animozity vůči republikanizmu a demokracii a hledat křesťanské odpovědi na palčivé otázky té doby. Kajprův zájem o tyto otázky stoupl i poté, co křesťanskodemokratické „Mouvement républicain populaire“ pod vedením Georgese Bidaulta, účastníka protinacistického hnutí odporu, v červnu 1946 zvítězilo s 28,4 % hlasů ve volbách, z nichž vzešlo druhé Ústavodárné shromáždění poválečné Francie. Na francouzském katolicizmu si Kajpr cenil zejména toho, že „pozitivní spiritualita jde ruku v ruce s nejživějším zájmem o potřeby ma-

lých a vykořisťovaných, přebudovat společnost podle Kristova vzoru“. Vysoké hodnocení našly v Katolíku i nové teologické proudy, vycházející zejména z hnutí tzv. „nové teologie“, prosazující chápání církve jako společenství, ale také ideje tzv. dělnických kněží.

Charakteristickým rysem francouzského katolicismu po druhé světové válce bylo propojení teologických reflexí a sociální otázky. Toto propojení bylo dáno i výchozí politickou situací ve Francii, kde se již před válkou pokoušela část kněží i laiků hledat možnost spolupráce s levicí nejen v rovině intelektuální, ale také politické. Hledání iniciovalo i teoretické diskuze, zabývající se možnostmi a limity skloubení prvků liberálních ekonomických zásad, marxistického kolektivismu i církevního sociálního učení při jednoznačném odmítání komunistické ideologie jako totalitního systému. Tyto debaty se například odehrávaly ve 30. a 40. letech na stránkách časopisu „Esprit“, v němž publikovali zastánci křesťanského personalizmu a integrálního humanizmu, jako byl zvláště politolog a filozof Jacques Maritain. Inspirace francouzským katolicizmem může být jedním z klíčů vysvětlujících zájem, který těmto otázkám věnovala i redakce Katolíku. Kajprovi bylo blízké bezpochyby nejen hledání odpovědí na sociální výzvy přítomnosti, prosazování křes-

ťanského charakteru demokratického řádu, ale také zásadové vymezení vůči rudému totalitarizmu. K tomu je také třeba poznamenat, že i postoje katolické církve k politické linii Národní fronty a ke Košickému vládnímu programu byly zásadně pozitivní. Z jejího pohledu byly sociální reformy v souladu se zásadami křesťanské morálky a křesťanského chápání spravedlnosti. Církevní představitelé však přitom nespouštěli ze zřetele linii papežských encyklik odsuzujících komunismus z pozice světonázorové doktríny, neslučitelné se zásadami křesťanství. Z tohoto úhlu je podle mého soudu třeba hodnotit i velkou podporu, jež redakce Katolíku vyjadřovala realizaci dvouletého plánu a nebo znárodnění těžkého průmyslu po roce 1945 při současném odmítání komunistických představ o mocenském ovládnutí společnosti, aby „v republice mohli vládnout a poroučet po svém!“.

Mezi dvěma totalitami

V Katolíku lze najít i tematické okruhy, které se dotýkaly církve ve veřejném prostoru. Léta 1945–1948 byla v Československu dramatickým mezidobím mezi dvěma totalitami. Církev tehdy podstupovala mnoho vážných zkoušek a střetů, které lze označit za lakmusový papírek toho, jak se bude vyvíjet vztah se státem po roce 1948. Mezi tehdy debatovaná témata patřila otázka možnosti vydávání církevních periodik a dů-

sledků pozemkové reformy pro církevní statky. Velmi intenzivně se hovořilo i o úpravách svátků, což souviselo zejména se zaváděním pracovní povinnosti i v neděli, odůvodňovaném potřebou obnovy válkou zničené ekonomiky. Tato opatření však směřovala i k omezení návštěv nedělních bohoslužeb. Vedle toho byly hojně diskutovány také záležitosti spojené s úvahami o vzniku jednotné státní školy. Ideu jednotné školy sice prosazovali především komunisté, ale vystupovali pro ni i někteří představitelé demokratických stran. Do polemik se zapojila také redakce Katolíku. Adolf Kajpr například kriticky vystoupil proti názoru, že stát má být jediným garantem ideové linie školské výuky, a zastával názor plurality nabídky výchovných modelů. V jednom z článků uvedl: „Jako bychom nebyli zakusili, jak tyranickým molochem se může stát všemohoucí stát, jaké absurdnosti může vnucovat svým občanům... Církev, a tedy i církevní školy budou pomalu jedinými strážci kulturních statků všelidských.“ Také díky kampani proti změně školských zákonů se vláda neodvážila prezentované záměry prosadit v praxi. K tomu došlo až po únorovém uchopení moci komunisty.

K charakteristickým rysům poválečných politických změn v Československu totiž patřila snaha o postupnou indoktrinaci veřejného prostoru komunistickou ideologií.

Stránky Katolíka se proto zejména v roce 1947 plnily i debatami o porušování svobody tisku. Články si však všímaly i teoretických otázek, dotýkajících se sakralizace komunizmu a snah vytvářet z této ideologie nové náboženství (např. zbožštěním Lenina apod.). Komunizmus byl v Katolíku vnímán jako jedno z ideových dětí liberalismu a důsledek opuštění křesťanských kořenů, z nichž vyrůstala Evropa.

Katolík se zabýval ve značné míře také otázkami politického vývoje na Slovensku, kde se vyhrcovala situace v souvislosti s odsouzením a popravou bývalého prezidenta Jozefa Tisa a diskuzemi o roli tamních katolických kruhů v době zániku Československé republiky, po etablování Slovenského státu a za války. Katolík na jedné straně odsuzoval politické tendence slovenského katolicizmu 30. let, kdy autonomistické hnutí dostávalo výrazné fašizující rysy, a kriticky poukazoval na diskreditaci slovenských katolíků loajalitou vůči nacistickému Německu za druhé světové války. Zároveň však požadoval zmírnění rozsudku nad Tisem. V době zahájení procesu Adolf Kajpr například emotivně vyzval soudce, kteří budou rozhodovat o Tisově trestu, aby v zájmu lepší budoucnosti nezapomněli, že „nad spravedlností je velkomyslnost, je odpouštění“. Slovenské a české věřící přitom vyzýval ke vzájemnému smíření. Časopis vedle toho obsáhle

informoval také o snaze o duchovní obrodu mezi mladými slovenskými katolíky v souvislosti s působením chorvatského jezuitského kněze Tomislava Kolakoviče.

Katolík věnoval také značnou pozornost otázkám souvisejícím s probíhajícím odsunem Němců. Příspěvky explicitně neodmítaly nutnost odsunu, současně ale – na rozdíl od většiny českého tisku – poukazovaly na mravní rozměr této otázky a nesohlasily s uplatňováním pravidla kolektivní viny a trestu. Redakce správně vnímala, že odchodem německých katolíků dojde k poklesu úrovně duchovního života, kdy se katolická církev ocitla ve zkušenosti diaspory, obklopené výrazně ateizovanou většinou.

Při informování o společenských událostech vedení redakce zastávalo stanovisko apolitičnosti a odmítalo stát se názorovou platformou lidové strany. Časopis vyzýval k občanské angažovanosti věřících napříč politickým spektrem, za předpokladu jejich pevné zakotvenosti v katolickém světovém názoru.

Přes snahu o politickou a názorovou korektnost byl Katolík vzápětí po nástupu komunistů k moci zastaven. Slova z komentáře Adolfa Kajpra z posledního čísla z 29. února 1948: „Čím více doléhá hluk moderní propagandy na zevní brány naší bytosti, tím více sestupujeme do hlubin a posloucháme Krista, jeho hlas, vždy znovu uzdravující a oživující...

není to útěk před světem, to má být pouze ubezpečení, že nejsme sami, že je s námi Vítěz“ můžeme chápat jako duchovní epitaf, který byl již předzvěstí nové zkušenosti „círky v katakombách“. Velká část autorského okruhu postihla komunistická perzekuce a Adolf Kajpr ve vězení v roce 1959 zemřel.

Nepřehlédnutelná role

Katolík jako periodikum nedostal příliš času na svůj rozvoj a profilování, ale přesto lze bez nadsázky říci, že i v krátkém období své činnosti v poválečném Československu (jednalo se v podstatě o dva roky) se stal už ve své době nepřehlédnutelným fenoménem, utvářejícím názorové spektrum a poukazující na rizika omezování svobody a demokracie v poválečném státě a nástupu komunistického totalitarizmu. Styl jeho psaní se stal zároveň výrazem snahy českého katolického prostředí o pochopení moderní společnosti a o dialog s ní, snahy o vnitřní sebereflexi českého katolicizmu a nalezení jeho místa v rámci rozvoje teologických a duchovních proudů, rozvíjejících se v západní Evropě. Jeho racionální a kritický pohled na aktuální společenská témata, spojený se spirituální hloubkou, je něčím, co zůstává inspirací pro styl křesťanské publicistiky i reflexe společenského dění také v současné době.

Jaroslav Šebek

Sto let maďarské provincie

Stejně jako v naší zemi, i v Maďarsku již dvacet let působí jezuité svobodně. V letošním roce si kromě toho připomínají sto let od vzniku samostatné provincie. Tato příležitost dala vzniknout následujícímu článku, který v našem českém prostředí přímo vybízí ke srovnávání.

První zprávu o přítomnosti členů Tovaryšstva Ježíšova v Uhrách máme již z roku 1553, pár let před smrtí sv. Ignáce. V roce 1561 jezuité zakládají školu v Nagyszombatu (dnešní Trnavě na Slovensku). Později byla v tomto městě založena univerzita, která se následně po zrušení řádu a přestěhování do Budína stala největší univerzitou uherského hlavního města. Když bylo v roce 1773 Tovaryšstvo Ježíšovo zrušeno, působilo v Uhrách 838 jezuitů, nepočítaje v to 70 uherských misionářů v Jižní Americe. V Uhrách mělo Tovaryšstvo 36 výchovných institucí druhého stupně a univerzit a 15 kolejí. Po obnovení Tovaryšstva v roce 1814 se jezuité v Uhrách znovu objevili až v roce 1853 jako členové rakouské provincie. Jejich počet rychle rostl, takže byla v roce 1871 přejmenována na provincii rakousko-uherskou, až byla nakonec roku 1909 ustanovena samostatná a nezávislá uherská provincie.

Samostatná provincie

V té době k ní patřily dvě koleje, jeden noviciát a tři rezidence, v nichž pracovalo 182 jezuitů, včetně Rakušanů a Švýcarů, kteří tam byli vysláni na pomoc nově založené provincii. Rychlý rozvoj provincie byl zbrzděn po první světové válce, když Uhersko po rozpadu rakousko-uherské monarchie a vzniku Československa a Rumunska ztratilo dvě třetiny svého obyvatelstva i území. Mnozí maďarští jezuité se tak ocitli mimo hranice nového Maďarska. Navíc se v roce 1919 na krátký čas dostal k moci režim komunistického ražení, který přivedl zemi k úpadku. Jezuité se rozhodli, že pokud přežijí působení tohoto ateistického režimu, otevrou misii v zahraničí. To vysvětluje, proč se v roce 1922 vydal první jezuitský misionář maďarské národnosti do Číny, kde roku 1936 vznikla nezávislá maďarská misie. Mezitím začala provincie znovu žít a růst.

Kromě obvyklých pastoračních činností stojí za povšimnutí sociální, duchovní a vzdělávací aktivita jezuitů, v níž se zaměřovali na mládež z vesnic. Vzniklo přímo hnutí nazvané KALOT, které sehrálo zásadní roli v životě provincie. Poté, co byla v roce 1944 země obsazena nacisty, ukřivali jezuité ve svých rezidencích mnoho židů a utečenců (dezertérů). Po skončení druhé světové války následovalo v Maďarsku ještě krátké období demokracie, až se nakonec chopila moci komunistická strana a zavedla otevřeně ateistický a antiklerikální režim pod kontrolou Sovětského svazu. To opět zabránilo rozvoji života Tovaryšstva Ježíšova v Maďarsku. V roce 1950 byli členové řeholních řádů deportováni do koncentračních táborů, ze 417 maďarských jezuitů jich bylo 64 odsouzeno na celkem 1067 let vězení.

V roce 1989 bylo řeholním řádům opět dovoleno obnovit svou činnost. Řeholní život opět začal vzkvétat, jezuité se ale mohli vrátit ke svým předchozím institucím až po mnoha letech. Kromě jiného jim nebyly navráceny všechny jejich bývalé rezidence a instituce, a to, co bylo restituováno, se nacházelo ve velmi žalostném stavu. Dnes, kdy slaví maďarská provincie sto let své existence, čítá celkově kolem sta jezuitů.

Pastorační činnost

Spolu se stým výročím maďarské provincie si letos připomíná sto let

své existence také kostel Božského srdce Páně v Budapešti. Vedení města během antiklerikálního období dělalo vše pro to, aby pokračující výstavbě tohoto kostela zabránilo – to je důvod, proč je kostel poměrně malý. I přesto se ale kostel Božského srdce Páně stal jedním z neaktivnějších pastoračních center Budapešti. V kostele se kromě mše v maďarštině slouží též německy, polsky a slovensky, tedy v jazycích národů bývalého Rakouska-Uherska, jejichž příslušníci v maďarském hlavním městě žijí doposud. Kostel stojí v univerzitní čtvrti a zaměřuje se především na mladé a na intelektuály, podle spirituality sv. Ignáce. Kostel ale přitahuje též ostatní obyvatelstvo z celé Budapešti a nabízí příležitost k modlitbě, k duchovnímu doprovázení a ke svátosti smíření pro kohokoliv, kdo hledá solidní základ pro svou víru. V blízkosti kostela se nachází Dům dialogu, významné místo konání intelektuálních, duchovních a kulturních setkání.

Kromě kostela Božského srdce Páně v Budapešti se maďarská provincie stará o další farnosti v Kíspesti, Szegedu a Miskolci a rovněž obstarává pastorační maďarských krajanů v zahraničí, přesněji v rumunském Marosvásárhely (Târgu Mureș), ukrajinském Beregszászi (Berehovo), srbském Törökbecsi (Novi Bečej) a v kanadském Torontu.

V dnešním Maďarsku je jedním z nejžhavějších sociálních problémů vysoká míra chudoby romské populace. Příčinou je její nízká úroveň vzdělanosti. Z tohoto důvodu se pod vedením jezuitů zformovaly takzvané „školy lásky“, kde se klade důraz obzvláště na výchovu žen, nakolik podmínky v rodinách závisí právě na matkách.

Stále v oblasti vzdělání a výchovy působí v Budapešti univerzitní kolej sv. Ignáce. Tato kolej nabízí natolik unikátní program profesionální formace, že je vyhledávána i studenty ostatních univerzit, kteří chtějí rozšířit své intelektuální kompetence. S touto kolejí je také svázán program stále formace pro jezuitu, zvaný Akademie Ferenze Faludiho. Od roku 1995 organizuje tato akademie přednášky, semináře a formační kurzy v oblasti společenských věd, teologie a hromadných sdělovacích prostředků, přičemž zvláštní pozornost věnuje kinematografii.

V našem postkomunistickém světě, charakterizovaném divokým kapitalismem, má velký význam podpora dialogu mezi kulturou a vírou. Proto se jezuité vedle výuky ve svých institucích zapojují i do práce na dalších, i státních univerzitách.

V roce 1994 otevřela maďarská provincie své nové dílo: gymnázium Gyuly Fényiho v Miskolci. Toto město je jedním z těch míst, která po pádu komunizmu ztratila těžký prů-

mysl, a proto se musí vypořádávat s vysokou mírou nezaměstnanosti obyvatelstva. Tovaryšstvo zde otevřelo svou školu, která se snaží umožnit vysokou úroveň vzdělání potřebným žákům z této zemědělské oblasti. V duchu ignaciánské pedagogiky to znamená nejen hledání intelektuálních výsledků, ale takovou výchovu, která formuje osobnosti vyznávající určité hodnoty. V celé zemi jsou mimořádné výsledky jezuitské výuky i společenská a výchovná hodnota programu jejich školy již natolik uznávány, že byl převzat i dalšími výchovnými institucemi. V kontextu chudoby, která ještě nese znamení kolapsu komunistického režimu, je duchovní, kulturní a sociální společenství utvořené v Miskolci schopno ukázat, že lze uskutečňovat alternativní křesťanskou společnost. Miskolc je též velkým příkladem aktivní ekumenické spolupráce mezi jezuitskou farností, řeckokatolíky a komunitou Reformované církve, věc v Maďarsku skutečně exemplární.

Kultura a spiritualita

V maďarské provincii existuje též dlouhá tradice práce v oblasti médií. V době mezi dvěma světovými válkami vydávali jezuité současně osm časopisů různého zaměření. Dnes vydávají dva: *Távlatok* (Perspektivy), čtvrtletník zaměřený na otázky politiky, kultury a spirituality, a *A Szív* (Srdce), měsíčník o du-

chovním životě a kultuře. Do této oblasti spadá také práce jezuitů ve Vatikánském rozhlasu a správa webu maďarských jezuitů. Tato díla jsou vzájemně propojena spiritualitou otevřenou vůči světu a pozorností na autentické otázky hýbající společností.

Provincie provozuje také dva exerciční domy. Dům Manresa se nachází v Dobogóku, druhý dům je v Püspökszentlászló. Jezuité jsou rovněž zváni vést duchovní obnovy ve farnostech, v katolických školách, kolejích a dalších typech křesťanských komunit. Zvláštním případem je hnutí mládeže *Szentjánosbogár* (Světlušky): jedná se doslova o celonárodní duchovní proud, který se zrodil na konci komunizmu v těsném vztahu s jezuitou a je obdarovaný zvláštní formativní pedagogikou, založenou na výdobytcích psychologie hry a na principech jezuitské formace.

Střídání generací

V posledních dvaceti letech prožila maďarská provincie fázi přechodu. V čele vlastních institucí byli v tomto období ještě většinou jezuité starší generace, kteří přežili pronásledování nebo se vrátili z exilu. Tito jezuité byli většinou formováni ještě v letech před nástupem komunizmu v 50. letech minulého století. Mnozí dnešní mladí jezuité vstoupili do řad Tovaryšstva v naší provincii už v nové éře. Téměř naprostá nepřítom-

nost střední generace představovala největší výzvu těchto let přechodu, v situaci, která trvala až do nejspolečnějších let přítomnosti. Nyní se nová generace ujala téměř všech děl, která byla dosud svěřena mnohem starším členům.

V provincii byla před nedávnem otevřena přednoviciátní komunita nazvaná Montserrat. V tomto roce se v ní pět mladých mužů připravuje ke vstupu do noviciátu. To je umožněno faktem, že jeden jezuita se věnuje na plný úvazek podpoře povolání. Jelikož je počet zájemců o vstup do Tovaryšstva ještě malý, jsou posíláni do noviciátu v jiných provinciích.

Toto sté výročí maďarským jezuitům nabízí možnost ohlížet se zpět a formulovat nové cíle pro život jejich provincie. Pokračují s nadějí, že prostřednictvím zkušenosti jezuitského života stále větší počet mladých mužů pocítí touhu připojit se k jejich společnému poslání.

*Arpád Horváth SJ
Přeložil Petr Havlíček SJ
z ročenky Jesuits 2010*

Uzrát v osobnost

S autorem knihy se setkáváme již podruhé. Jeho první publikace, se kterou jsme se mohli seznámit a jež byla vydána v roce 2007, nese název „Porozumět Božímu volání“ a pojednává o různých aspektech rozlišování životní cesty člověka.

Jezuita Josef Maureder je zkušený kněz, psycholog a psychoterapeut. Jeho kniha „Zralost není luxus“ je tématem přirozeně vyplývajícím z jeho doprovázení nejen mladých lidí, ale všech, kteří se snaží a touží žít vnitřně svobodně. Autor charakterizuje vyzrálou osobnost třemi znaky: vnitřní harmonií, schopností vytvářet vztahy a otevřeností vůči celé realitě. Dozrávání je procesem růstu a vývoje, který zahrnuje celého člověka, v jeho těle, emocionalitě i duševně-duchovní úrovni.

V křesťanském chápání zralosti člověka je rozhodující proces osvobození se „od sebe“ pro odevzdání se Bohu, a tím i lidem. Kniha ve čtyřech hlavních kapitolách pojednává o čtyřech centrálních oblastech života, v nichž se uskutečňuje lidský růst. Jsou to: chuť do života a osvobození, schopnost vytvářet vztahy a milovat, žít tvořivě a zodpovědně a uvolněnost a zbožnost. Základním předpokladem těchto oblastí jsou dvě pod-

Josef Maureder

Zralost není luxus

Karmelitánské nakladatelství
Kostelní Vydří 2008, 96 s.
ISBN 978-80-7195-253-4

mínky růstu: schopnost učit se a zdravý úsudek. Kniha není jen teoretickým pohledem, a proto je na závěr každé kapitoly uvedeno cvičení, které vybízí k reflexi a odvaze ke krokům, jež vedou k plnějšimu a zralejšímu životu.

Josef Maureder se poctivě snaží ukázat, že základem duchovního růstu je lidské zrání, a proto ho nelze oddělovat anebo zanedbávat. Jinými slovy, nadpřirozenost vyžaduje přirozenost. Jeho kniha je pro všechny, kdo chtějí být pravdivě vnitřně svobodnými a otevřenými pro život v pravém smyslu slova.

Jan Adamík SJ

Zprávy

Brno

■ Na brněnském Petrově byl v úterý 6. října zahájen nový akademický rok slavnostní bohoslužbou, které se v katedrále svatých Petra a Pavla zúčastnily stovky studentů. Mši předsedal generální vikář brněnské diecéze Jiří Mikulášek. V rámci programu zimního semestru proběhlo již několik dalších akcí. Ve dnech 9. až 11. října se někteří studenti zúčastnili celostátního ekumenického setkání mladých, nazvaného Dny důvěry v Brně. Při příležitosti 20. výročí od sametové revoluce běží přednáškový cyklus „1948–1989–2009. Osobnosti a témata z období komunistické nsvobody v Československu“. Jeho první část se konala 12. října v aule Martina Středy, která je součástí kostela Nanebevzetí Panny Marie. Hostem byla novinářka Olga Kopecká-Valeská a její přednáška nesla název Duchovní pořady Rádia Svobodná Evropa.

Ružomberok

■ Na začátku září nastoupili do prvního ročníku společného česko-slovenského noviciátu dva novicové za českou provincií Jiří Hebron a Jakub Kurzepa.

Klatovy

■ Ve dnech 14. a 15. října přednesl P. Miroslav Herold SJ v Klatovech

dvě přednášky na téma Příběh jezuitského kostela Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce. První z nich pronesl ke sto padesáti Klatovanům, druhou pak k účastníkům konference organizované městem Klatovy pro Sdružení historických měst a sídel.

Řím/Vatikán

■ Poslední dva říjnové dny uspořádala Vatikánská observatoř v rámci Mezinárodního roku astronomie série kulturních akcí, kterých se zúčastnili astronomové z celého světa. 30. října se s účastníky sešel na audienci Benedikt XVI., který v proslovu zdůraznil, že věda má otvírat horizonty rozumu v hledání pravdy. Na začátku listopadu pak toto vědecké pracoviště vedené jezuitou ve spolupráci s Papežskou akademií věd pořádalo několikadenní sympozium o astrobiologii, kde účastníci diskutovali nad otázkami života, jeho podmínkami, původu a rozšíření ve vesmíru. Pozvání organizátorů přijala třicítka renomovaných astronomů, biologů, fyziků, geologů a chemiků. Setkání se zúčastnil i český jezuita Pavel Gábor.

Řím

■ Italský odvolací soud v Římě vynesl ve středu 14. října osvobozující rozsudek v „kauze Vatikánský roz-

hlas“. Kardinál Roberto Tucci a pater Pasquale Borgomeo, bývalí ředitelé Vatikánského rozhlasu, v procesu čelili obvinění z přestupku, definovaného článkem 674 trestního zákoníku jako „vrhání nebezpečných předmětů“. Toho se stanice měla dopustit kvůli údajnému šíření elektromagnetického záření. Oba jezuité byli v absurdním procesu roku 2005 odsouzeni k 10 dnům vězení a k pozastavení výkonu.

Odvolačí soud nyní zastavil trestní stíhání P. Borgomea, který letos v červenci zemřel, a zároveň rozhodl o zastavení trestního stíhání kardinála Tuccioho.

Malta

■ Exerciční dům sv. Josefa na ostrově Malta hostil od 15. do 21. října letošní pravidelné zasedání Konference evropských jezuitských provinciálů.

Jezuité v různých částech Evropy řeší odlišné problémy. Země střední a východní Evropy začínají uvažovat nad možnostmi společného apoštolského působení. Jezuité v západní Evropě vidí stále jasněji, že v jejich zemích je prioritou bezprostřední hlásání evangelia. Před provinciály jižní Evropy stojí v současné době otázka nové organizace jejich provincií a sítě četných institucí.

Pannur (Indie)

■ Už dva měsíce uplynuly od chvíle, kdy začátkem října záplavy v severní části indické provincie Karnátaka zdevastovaly Pannur a okolí, kde pů-

sobí jezuitská misie. Místní vesničané, na něž katastrofa dopadla nejhůř, jsou stále nuceni přebývat v improvizovaných přístřeších.

Jezuité z misie zavřeli své školy a pustili se s plným nasazením do záchranných prací. Učitelé i studenti se rozdělili do dvanácti týmů, které byly vyslány do nejhůře zasažených oblastí. Při práci ve vesnicích se k nim připojily řeholní sestry z několika dalších kongregací a vzdělávacích institucí. Zatím se podařilo znaitelně pomoci obyvatelům ve dvaadvaceti vesnicích.

K výzvam o pomoc využívají jezuité i média. Otec Maxim Rasquinha SJ se rozhodl seznámit veřejnost s utrpením obyvatel svého kraje na vlnách Vatikánského rozhlasu. Otec Eric Mathias zase využil londýnského vysílání BBC, aby seznámil svět s vývojem situace v krajích zasažených záplavami.

„Po zveřejnění první prosby o pomoc na našich webových stránkách se začaly scházet příspěvky čtenářů. Zatím jsme do Indie z konta odeslali 7800 euro,“ uvádí český jezuitský provinciál František Hylmar. Sbíрка bude nadále pokračovat.

Indickou jezuitskou misii, postiženou ničivou přírodní katastrofou, je možné podpořit zasláním peněžního daru na bankovní konto číslo

5076810002/4000
variabilní symbol **10851**.

Jubilea

P. Václav Umlauf	Praha	21. 2.	50 let
P. Jiří Šolc	Hostýn	22. 3.	65 let

Srdečně blahopřejeme

Seznam podporovatelů od 26. srpna do 20. října 2009

Libor Galatík, Praha; Oldřich Jindra, Velké Meziříčí; Jaroslava Jarolímková, Praha; Jitka Rambousková, Spálov; Mgr. Zuzana Doležalová, Ostrava; Tomáš Drobík, Nymburk; Gertruda Gruber-Goepfertová, Praha; Vít Kuběna; Ing. Josef Šedivý, Moravská Nová Ves; Moniakovi, Frýdek-Místek; Jindra Tichá, Český Těšín; P. Josef Čunek SJ, Praha; Růžena Hylmarová, Hradec Králové; Ing. Ludvík Motyčka, Brno; Marie Nováčková, Praha; Karel Pazourek; Petr Štolle, Praha; Josefa Láníčková; MUDr. Marek Kania, Znojmo; Anna Holíková, Praha; Dr. Marie Rausche-rová, Praha; Milena a Pavel Novákovi, Plzeň; Antonín Homola, Praha; Antonín Malina, Zlín; Jiří Král, Mladá Boleslav; Anna Ščotková, Lidečko; Petr Doležal; Jiří Riedl; Jarmila Musilová, Liberec; Marta Králová, Praha; Bohumír Karásek, Brodek u Přerova; Petr Spiegl; Jarmila Hladí-ková; Ludvík Rušar, Pacov.

Všem dárcům upřímně děkujeme

Hojnost radosti z příchodu Světla,
které rozhání každý stín a temnotu našich dní,
a mnoho úspěchů v roce 2009

přeje *redakce*

Foto na třetí straně obálky:
Detail vitráže v kapli jezuitského
generalátu v Římě.
(Foto archiv)